

© Arxiu fotogràfic del Consorci del Patrimoni de Sitges

Obra	Nena, d'un artista anònim espanyol
Data	Cap a 1825
Matèria / Tècnica	Miniatura a l'aquarel·la i guaix sobre ivori
Mides	20,2 x 13,4 cm
Col·lecció	Museu de Maricel, Sitges. Col·lecció Dr. Jesús Pérez-Rosales, núm. inv. 1.061
Descripció i context històric	

Poques tipologies d'objectes antics tenen un component emocional tan fort com el que presenten els retrats en miniatura. Clarament ho podem equiparar als sentiments que les fotografies dels éssers estimats desperten en nosaltres. En uns moments en els quals el món de la imatge no era tan aclaparador com en l'actualitat i quan la fotografia encara no existia, els retrats pintats en format reduït eren presències intenses i la manera domèstica –fàcilment transportable i conservable– de tenir presents les imatges desitjades. Tan aviat es muntaven com a penjolls, fermalls o braçalets, o com a petits quadrets per col·locar en espais íntims. Els anglesos o francesos eren abundantíssims i sovint porten escrita en el dors la signatura de l'autor i el nom del model en el revers, però en els espanyols és menys habitual. Això és palès en el present cas, on malauradament el pintor o la pintora i el nom de la nena han quedat en l'anonimat. Com que tampoc tenim més notícies d'on va aconseguir el Dr Pérez-Rosales aquest retrat, totes les hipòtesis sobre el mateix les hem de fer a partir de la seva tècnica, de la moda i de l'estil que representa.

L'art dels retrats en miniatura pintats es va desenvolupar a Europa principalment des del segle XVI, arribant al seu moment àlgid i a la

seva més gran difusió en el segle XVIII i en la primera meitat del XIX. En un principi el pergami i el coure eren els suports més utilitzats, però a partir del XVIII les plaquetes fines d'ivori van passar a ser la base predilecta dels miniaturistes, permetent que l'aquarel·la i el guaix destaquessin les seves transparències i detalls. Els artistes que s'especialitzaven en el petit format treballaven amb lupes per executar dibuixos d'enorme precisió i veladures molt suaus, aplicant els matisos de color sovint amb petits punts. Aquestes característiques les podem apreciar en el retrat que ens ocupa, especialment en el rostre, que ens centra l'atenció i que era la part que els miniaturistes tractaven amb més cura i que tenien més exercitada. En canvi, la composició del conjunt té un aire tan encantador com certament naïf en alguns elements, amb unes proporcions que resulten clarament alterades (la petitíssima mida de l'ocell i dels peus) i algunes perspectives lliurement enfocades (com veiem en la interpretació de la finestra, de la paret respecte al moble, en el reflex de la peixera en el mirall o en el motiu central de la catifa). Una senzilla explicació a aquestes petites deficiències podria venir d'un escàs aprenentatge acadèmic de l'anònim artista i del fet que la preocupació més gran dels miniaturistes era, lògicament, aconseguir que els trets del personatge retratat quedessin ben

reflectits i que els seus familiars els reconeguessin, mentre d'altres qüestions com la composició o la creació d'un efecte atmosfèric no els eren tan cabdals.

Els pintors en mida reduïda eren artistes que sovint s'especialitzaven en aquesta modalitat i que, moltes vegades, eren viatgers i anaven per pobles i ciutats buscant possibles clients entre el públic benestant. Ocasionalment, pintors de grans formats també van representar personatges en miniatura, com el gran Goya. Un cas especial era el dels que aconseguien estar a prop de la casa reial, que rebien fàcilment els encàrrecs, com Luis de la Cruz, anomenat "El Canario", que vingut de les illes treballà a Madrid a la Cort de Ferran VII. Cal citar entre els viatgers el cas de Lluís Vermell, nascut a Sant Cugat del Vallès el 1814, que va realitzar més de 500 retrats, firmant en alguns d'ells com «el peregrino español», pel seu tarannà enormement itinerant per tota la península, fins que finalment morí a Oporto. És interessant també el fet que aquest artista especificués, per desmarcar-se de la pressió de la naixent tècnica fotogràfica, que les seves obres estaven fetes "sin máquina". La fotografia seria la causant de la progressiva decadència del retrat pintat en miniatura, perquè evidentment era molt menys exigent per al model (que no havia d'estar una llarga estona palplantat davant del pintor), perquè resultava directament fidedigne a la realitat física i perquè era molt més econòmica. Els daguerreotips no eren en color ni tenien les peculiaritats de les peces pintades, però evidentment guanyarien la partida als retrats miniats.

La multitud de detalls de moda i decoració que es desprenen d'aquesta petita obra serveixen perfectament per perfilar la data de la seva creació, que podem situar cap al 1825. Particularment el pentinat amb rinxols laterals, les arracades i el collaret de corall, i el vestit, de tall imperi però més evolucionat, ja no completament blanc i aquí amb les

mànigues bufades, corresponen als gustos de gala de l'aristocràcia i de l'alta burgesia d'aquells anys. Es conserven imatges de nenes de la família reial guarnides "de festa" en aquell període que mostren similars característiques, fent-se evident que, de fet, els pentinats i els vestits de les criatures eren els mateixos que els de les dones adultes, però en petit. Per la seva part, l'ornamentació de la cambra en la qual se'ns presenta el personatge correspon perfectament al gust clàssic de l'estil Imperi que va influir a Espanya a l'època fernandina. La consola de potes en estípit amb mirall, en caoba i amb aplicacions de bronze daurat (rosetes cantoneres, ales als costats del pany i tiradors de caps de lleó amb argolles a la boca), resulta ben característica. Igualment la peixera esfèrica en vidre i els gerros en porcellana encaixen perfectament en el gust del seu temps. Però, possiblement, l'element ornamental més vistós i que acaba de donar el to benestant d'alt nivell adquisitiu és la gran catifa d'ornamentació neoclàssica que, molt probablement, fou realitzada a la Real Fàbrica de Tapices de Santa Bàrbara, l'únic lloc de l'Estat on s'elaboraven peces d'aquest caràcter.

Aquest retrat resulta ben representatiu d'aquell tipus de creacions miniades, però no és tan habitual que el model sigui infantil i encara resulta més excepcional que la figura aparegui de cos sencer i amb tanta ambientació al voltant... sens dubte tot un repte per a l'habilitat detallista de l'anònim pintor que, fins i tot, va dibuixar una carrossa que veiem en el paisatge a través de la finestra. També cal remarcar el fet que habitualment aquests objectes eren francament diminuts (entre 5 i 7 cm d'alçada són les dimensions més comunes), però aquest en canvi amida 20 cm, pel què resulta força extraordinari, oferint-nos molts més detalls de la vida, els gustos i les aspiracions dels que el van encarregar i se'ns presenta (encara que sembli contradictori) com una autèntica "miniatura monumental".

Bibliografia bàsica

Exposición de miniaturas-retrato españolas y extranjeras, siglos XVI-XIX. Barcelona: Amigos de los Museos, Palacio de la Virreina, 1956.

ESPINOSA MARTÍN, Carmen. *Las miniaturas en el Museo del Prado*. Madrid: Museo Nacional del Prado, 2011.

Jordi Carreras i Barreda, historiador de l'art
Sitges, novembre de 2020

Museu del Cau Ferrat
Museu de Maricel
Museu Romàntic
Palau de Maricel
Can Falç
Fundació Stämpfli

Oficines: carrer Davallada, 12,
3a planta
Edifici Miramar
08870 Sitges
Tel. 93 894 03 64
Fax 93 894 85 29
m.sitges@diba.cat
www.museusdesitges.cat